JAARVERSLAG 2007
ANNUAL REPORT

YO! OPERA FESTIVAL

OPERA WERKPLAATS
JEUGDOPERA OP LOCATIE

JAARVERSLAG 2007
ANNUAL REPORT

CONTENTS/INHOUD

6 inleiding / introduction

14 de operaflat

22 kloppend hertz

32 wild dreams

40 voorstellingen / performances

41 projecten / projects

42 cijfers / numbers

44 colofon

45 subsidiënten / sponsors

DE OPERAFLAT
(foto: Anna van Kooij)

HET MEISJE DE JONGEN DE RIVIER / MUZIEKTHEATER TRANSPARANT (foto: Herman Sorgeloos)

From 31 October until 4 November 2007, 36 youth operas from Belgium, England, the Netherlands and Austria, could be seen during the Yo! Opera Festival in Utrecht. There were complete shows and very short mini operas – by both great composers and up and coming talent. No great gestures, huge settings or incomprehensible lyrics, but personal meetings with vocalists who sang about everything that is of interest to children and youths.

People came to Utrecht to experience youth opera in the theatre and on unusual locations. The programme demonstrated that opera is not only about singing. The audience, the locations, the composers, the local people, they all played an important part in the programming. It was these collaborations that made the festival a success.

Van 31 oktober tot en met 4 november 2007 waren tijdens het Yo! Opera Festival in Utrecht 36 jeugdopera's te zien uit België, Engeland, Nederland en Oostenrijk. Er waren avondvullende voorstellingen en ultrakorte miniopera's van grote componisten en aanstormend talent. Geen grote gebaren, enorme decors of onbegrijpelijke teksten, maar persoonlijke ontmoetingen met zangers die zingen over wat kinderen en jongeren bezig houdt.

Mensen kwamen naar Utrecht om jeugdopera te beleven, in het theater en op bijzondere plekken. Het programma liet zien dat opera niet alleen over zingen gaat. Het publiek, de locaties, de componisten, de mensen in een bepaalde wijk, ze speelden een belangrijke rol in de programmering. Juist die samenwerkingen maakten het festival tot een succes.

ALLES LIEBE / MUZIEKTHEATER TRANSPARANT (foto: Herman Sorgeloos)

INTRODUCTION

In 2007 Yo! Opera Festival & Laboratory reached over 9.000 people with new forms of youth opera. Children and adults, audiences and professionals were actively introduced to youth opera by means of workshops, education and participatory projects. They saw a youth opera performance at a special location or in the theatre. With this fourth festival edition and the conclusion of the composers' trajectory *Kloppend Hertz*, as evaluation can be made about what Yo! Opera has reached in seven years of pioneering work in youth opera.
Opera and a young audience are still not the most obvious combination. So why did Yo! Opera take on the challenge? Opera has, apart from a rich tradition, the ability to get across universal, human emotions. Singing expresses your personal and cultural identity. Working together with children and youths provides us with many new insights and new material. In 2007, *De Operaflat*, for example, showed us what great librettists children actually are.

This booklet reports, both visually and in writing, about the activities and experiences gained during the past year. Apart from photos, it includes substantive contributions. These are about audience range, about the *Kloppend Hertz* project and more specifically the craftsmanship of the youth opera composer, and about the collective creative process of operamakers and primary school pupils as a result of the project *De Operaflat*.

What did the audience experience? Where did the people come from and how did they value the festival? For the first time this year, research was carried out during the Yo! Opera Festival. Research Bureau Letty Ranshuysen tried to find out whether the gap between youth opera and the audience can be bridged if the storyline of the opera performance is made personal. Apart from high ratings (8+ on average), the research also resulted in some interesting insights and conclusions. Like the fact that there is a strong motivating force that emanates from 'participating yourself' and the 'authenticity' of the festival projects. A very important advice is to focus even more on children and youths.
As far as the programming is concerned we were successful this edition in bringing opera closer to the public, on places where the performances came out well. *Stom Paard* by Walpurgis from Belgium took place in the coach house of the castle; *Alive and Kicking* by the Nederlands Vocaal Laboratorium and students of the Oosterlicht College on a historic shipyard.
Yo! Opera's own projects saw the exciting exploration of themes like 'movement' or 'everyday surroundings as source of inspiration'. We collaborated here with other art institutions, operamakers, children and youths. Yo! Opera increasingly builds on experiences gained in projects, like *De Operaflat* that had its second edition 2007. These experiences have led to several well documented working processes and new ideas about the role of the composer and the vocalist, but also about the role of the child in the creation process of youth opera.

For Yo! youth opera is also a form of opera in which operamakers work side by side with the target group. The past two years Yo! Opera has 'adopted' two schools. With one primary school and one vmbo[1] school, a long-term relationship was established as a so-called 'creative partnership'. Starting point is two-way traffic on the basis of equality. In 2007 students of the Delta College in Kanaleneiland were the hosts of the performance *Wild Dreams*. Pupils aged between eight and ten years of the Rietendakschool in Ondiep were part of the investigating team for *De Zingende Stad*. Because of the interaction between singers/operamakers on the one hand

1. Vmbo is pre-vocational secondary education

INLEIDING

In 2007 bereikte Yo! Opera Festival & Werkplaats ruim 9.000 mensen met nieuwe vormen van jeugdopera. Kinderen en volwassenen, vrij publiek en professionals maakten door workshops, educatie- of participatieprojecten actief kennis met jeugdopera. Zij zagen een jeugdoperavoorstelling op een bijzondere locatie of in het theater. Met een vierde festivaleditie en de afsluiting van het componistentraject *Kloppend Hertz*, kan een tussenbalans worden opgemaakt van wat Yo! Opera heeft bereikt met zeven jaar pionierswerk in de jeugdopera.
De combinatie van opera en een jong publiek is nog altijd niet de meest voor de hand liggende. Waarom is Yo! Opera dan toch dat avontuur aangegaan? Opera beschikt, behalve over een rijke traditie, over het vermogen om universele, menselijke emoties over te dragen. Zingen geeft uitdrukking aan je persoonlijke en je culturele identiteit. Samenwerken met kinderen en jongeren levert ons veel nieuwe inzichten en nieuw materiaal op. *De Operaflat* bijvoorbeeld, liet in 2007 zien wat een geweldige librettisten kinderen zijn.

Dit boekje doet in woord en beeld verslag van de activiteiten en ervaringen in het afgelopen jaar. Behalve foto's bevat deze uitgave ook inhoudelijke bijdragen. Ze gaan over het publieksbereik van opera voor en door jongeren, over het project *Kloppend Hertz* en meer specifiek over het vakmanschap van de jeugdoperacomponist. Tot slot gaat het over het collectieve maakproces van professionelen met basisschoolleerlingen in het project *De Operaflat*.

Wat maakte het publiek mee? Waar kwamen ze vandaan en hoe waardeerden ze het festival? Afgelopen jaar werd voor het eerst publieksonderzoek gedaan tijdens het Yo! Opera Festival. Onderzoeksbureau Letty Ranshuysen toetste of de kloof tussen jeugdopera en publiek inderdaad kan worden overbrugd als het verhaal van de opera persoonlijk en 'van iedereen' wordt gemaakt. Het onderzoek leverde behalve een hoog waarderingscijfer (gemiddeld 8+) een aantal interessante inzichten en conclusies op. Zo blijkt er een sterk motiverende kracht uit te gaan van het 'zelf meedoen' en de 'authenticiteit' bij de eigen festivalprojecten. Een heel belangrijk advies uit het onderzoek is om als festival nog scherper te kiezen voor kinderen en jongeren.

In de programmering zijn we er goed in geslaagd om opera dichtbij het publiek te brengen, op plekken waar de voorstellingen goed tot hun recht kwamen. *Stom Paard* van het Belgische Walpurgis vond plaats in het koetshuis van kasteel De Haar; *Alive and Kicking* van het Nederlands Vocaal Laboratorium, met leerlingen van het Oosterlicht College, op een historische scheepswerf in Nieuwegein.

In de eigen projecten van Yo! Opera werden voor de jeugdopera spannende thema's uitgediept zoals 'beweging' of 'de alledaagse omgeving als inspiratiebron'. Hiervoor werd samengewerkt met andere kunstinstellingen, operamakers, kinderen en jongeren. Yo! Opera bouwt steeds vaker voort op de ervaringen uit eerdere projecten, zoals bij *De Operaflat* die dit jaar zijn tweede editie beleefde. Deze ervaringen hebben een aantal goed gedocumenteerde werkprocessen en nieuwe ideeën opgeleverd over de rol van de componist en de zanger, maar ook die van het kind bij het maken van jeugdopera.

Voor Yo! is jeugdopera ook een vorm waarin operamakers zij aan zij werken met de doelgroep. De afgelopen twee jaar heeft Yo! Opera twee scholen 'geadopteerd', een basisschool en een vmbo-school, met wie we langdurig samenwerken in de vorm van een zogenaamd 'creatief partnerschap'. Uitgangspunt is tweerichtingsverkeer op basis van gelijkwaardigheid. In 2007 vervulden leerlingen van het Delta College in Kanaleneiland

and pupils/teachers on the other, opera has taken up a different place in the perception of the pupils. The projects contribute to more educational creativity and to more self-confidence for the pupils. The other way round, the collaboration helps youth opera with the development of a new form and sound language that is close to the target group of young people.

A new generation of adventurous and authentic youth operamakers is what we want to invest in the next couple of years. With guest lectures at music colleges and projects like *Kloppend Hertz* and *De Operaflat*, Yo! Opera involves young operamakers into the adventure of youth opera. What are the sounds of the 21st century? Which instruments are at the disposal of youth opera today? And: how does a personal dialogue between opera and its audience work? Asking these questions offers youth operamakers of today opportunities for a broader development of their craftsmanship.

A word of gratitude is in place here to all the 'opera heroes' and operamakers who turned the Yo! Opera Festival 2007 into a huge success. We hope to see you, and the new audience that was introduced to youth opera this year for the first time, again in 2009 at the fifth anniversary of our festival. This festive edition of Yo! Opera is held between 3 and 8 November 2009, perhaps for the first time in two cities: Utrecht and Amersfoort.

Utrecht, March 2008
Anthony Heidweiller, artistic director
and Saskia van de Ree, producer

op deze manier het gastheerschap voor de voorstelling *Wild Dreams*. Leerlingen van groep drie en vier van de Rietendakschool in Ondiep maakten deel uit van het onderzoeksteam voor *De Zingende Stad*. Door de wisselwerking tussen zangers/operamakers enerzijds en leerlingen/leerkrachten anderzijds heeft opera een andere plek in de belevingswereld gekregen van deze leerlingen. De projecten dragen bij tot meer creativiteit in het onderwijs en meer zelfvertrouwen bij de leerlingen. Andersom helpt de samenwerking de jeugdopera bij de ontwikkeling van een nieuwe vorm- en klanktaal die dichtbij de doelgroep staat.

Een nieuwe generatie avontuurlijke en authentieke jeugdoperamakers is waar wij de komende jaren verder in willen investeren. Met gastlessen op conservatoria en projecten zoals *Kloppend Hertz* en *De Operaflat* betrekt Yo! Opera jonge makers bij het avontuur van de jeugdopera. Wat zijn de klanken van de 21ste eeuw? Welke instrumenten staan de jeugdopera in deze tijd ter beschikking? En: hoe werkt een persoonlijke dialoog tussen de opera en het publiek? Deze vragen bieden jeugdoperamakers van nu kansen voor een bredere ontwikkeling van hun vakmanschap.

Een woord van dank is op zijn plaats aan alle 'operahelden' en operamakers die het Yo! Opera Festival 2007 tot een succes hebben gemaakt. We hopen jullie allemaal, met het nieuwe publiek dat dit jaar voor het eerst kennismaakte met jeugdopera, in 2009 terug te zien bij de jubileumeditie van ons festival. Die feestelijke aflevering van Yo! Opera vindt plaats van 3 t/m 8 november 2009, misschien wel voor het eerst in twee steden: Utrecht en Amersfoort.

Utrecht, maart 2008
Anthony Heidweiller, artistiek leider
en Saskia van de Ree, producent

The fourth festival edition opened with *Het dappere snijdertje* by the Wiener Taschenoper, a performance which was nominated for best Austrian youth performance.
Columnist and director of Kosmopolis, Rachida Azough, spoke during the festival opening about what creativity meant to her when she was a child: "Curiosity saved me". She also said that "it is the same curiosity with which Yo! Opera appeals to young people and with which the festival tries to stimulate their creativity".

HET DAPPERE SNIJDERTJE / WIENER TASCHENOPER (foto: Reinhard Werner)

JUST FOR ONE DAY (foto: Anna van Kooij)

De vierde festivaleditie opende met *Het dappere snijdertje* van de Wiener Taschenoper, een voorstelling die in eigen land een nominatie kreeg voor de beste Oostenrijkse jeugdvoorstelling.
Columniste en directeur van Kosmopolis Rachida Azough sprak bij de festivalopening over wat creativiteit voor haar betekende in haar kinderjaren: “Curiosity saved me”. Ze zei verder dat “het dezelfde nieuwsgierigheid is waar Yo! Opera de jeugd mee aanspreekt en waarmee het festival tracht hun creativiteit aan te wakkeren”.

DE OPERAFLAT (foto: Anna van Kooij)

One of the highlights was *De Operaflat*. Over 500 visitors walked along the walkways of an apartment building in the district of Overvecht. Where red balloons where hanging, they could ring the doorbell. In the doorway of 25 homes a mini opera was performed. The lyrics were written by children from the Openbare Basisschool Overvecht and were performed by professional singers. The audience left the apartment building with great enthusiasm, amazed and happy. Something had definitely happened on those walkways!

De Operaflat showed children that opera can be very close by. They shared in the experience of the making of opera. As one mother said: "My son is proud of what he has achieved, I have seen him blossom".

Een van de hoogtepunten was *De Operaflat*. Meer dan 500 bezoekers liepen over de galerijen van een flat in de wijk Overvecht. Overal waar rode ballonnen hingen konden ze aanbellen. In de deuropening van 25 woningen werd een miniopera uitgevoerd. De teksten waren geschreven door kinderen van de Openbare Basisschool Overvecht en werden uitgevoerd door professionele zangers. Het publiek kwam enthousiast de flat weer uit, verwonderd en blij. Er was iets gebeurd op die galerijen!

De Operaflat liet kinderen zien dat opera heel dichtbij kan zijn. Ze deelden in de ervaring van het maken van opera. Zoals een moeder zei: "Mijn zoon is trots op wat hij heeft gedaan, ik zie hem opbloeien".

DE OPERAFLAT (foto: Anna van Kooij)

Towards community opera

by Eugène van Erven

During the past three years, Eugène van Erven, researcher of the Community Art Lab of the Vrede van Utrecht, kept track of the Yo! Opera projects *Water* (April 2006), *Kuil* (October 2006) and *De Operaflat* (October 2007) – projects on the border of cultural participation and cultural education in which professional operamakers worked together with children from the districts Ondiep and Overvecht in the city of Utrecht.

Within the wide and varied field of Dutch *community art*, Yo! Opera Festival and Laboratory has become an important and innovative player over the past three years. In its experimental search, Yo! Opera especially explores the area between avant-garde performance on location, extracurricular art education and participatory community art. Since its first careful steps into the world of community art in 2004 (*Opera uit het Hart*) the creators of Yo! Opera increasingly looked for participation. The most recent example of this is *De Operaflat*, in which the artistic input of 25 primary school pupils, aged between eight and eleven, of mostly ethnic minority background, played an important role.

If you compare the extent of participation of the primary school pupils in the Yo! Opera production *Water* (2006) with that of *De Operaflat* (2007) you will discover a world of difference. Although the pupils, according to their teacher Marieke Wienia, were happy with the results back then, the makers concluded later about their work that they had missed out on great possibilities with the children. In *Water*, the children of the Rietendakschool had a somewhat figurative role. In 2007, their peers from the Openbare Basisschool Overvecht were able to put their own mark on the end result as librettists. Yo! Opera has used here the important lessons learned from the intermediate production *Kuil* (2006). For this monument for extinct animal species the children were more actively involved in the creative process. Professional artists transformed their input into useful elements for an installation and an opera.

The most important lessons that Yo! Opera learned from *Kuil* and used for *De Operaflat* were the importance of the involvement of parents, a strong feeling of ownership among the pupils and a careful pedagogical set-up of the writing process. The writing process, preceded by exercises that improved phantasy and improvisation skills, had much more effect now. The children's lyrics inspired the young composers and singers of several Dutch music colleges into making innovative one-minute operas. The involvement of the primary school pupils in the composition and rehearsal process was enforced by: a ritual presentation of the lyrics to the composers and singers during a lunchbreak in the gym, periodical (video)reports at school, a public musical rehearsal and the dress rehearsal at the school in attendance of all the pupils. During the official performance, on Saturday afternoon of 3 November, quite a lot of pupils came to watch their operas which were performed in the doorways of 25 houses in a flat in the Faustdreef. Although the attendance of parents was somewhat disappointing, there was an overall feeling of pride and the wish of the pupils to perform themselves. That same desire was observed by the drama and writing teachers during a feedback session: many children had unquestioningly assumed that they would be singing their own libretto. Perhaps that Yo! Opera can experiment some more with this urgent wish for an even more intense participation during the next edition of *De Operaflat*. During the past three years, Yo! Opera Festival

Op weg naar community opera

door Eugène van Erven

Eugène van Erven, onderzoeker van het Community Art Lab van de Vrede van Utrecht volgde de afgelopen drie jaar bij Yo! Opera de projecten *Water* (april 2006), *Kuil* (oktober 2006) en *De Operaflat* (oktober 2007) – projecten op de grens van cultuurparticipatie en cultuureducatie waarvoor professionele operamakers samenwerkten met kinderen uit de Utrechtse wijken Ondiep en Overvecht.

Binnen het brede en gevarieerde veld van *community art* in Nederland is Yo! Opera Festival de Werkplaats zich de laatste drie jaar als een belangrijke en innovatieve speler aan het ontwikkelen. In zijn experimentele speurtocht onderzoekt Yo! Opera daarbij vooral het grensgebied tussen avant-garde *performance* op locatie, extracurriculaire kunsteducatie en participatieve *community art*. Sinds zijn eerste schuchtere stappen in het *community art* veld in 2004 (*Opera uit het Hart*) zoeken de makers van Yo! Opera steeds meer de participatie op. Het meest recente voorbeeld hiervan is *De Operaflat*, waarbij de artistieke inbreng van 25 overwegend allochtone basisschoolleerlingen in de leeftijd tussen acht en elf jaar een belangrijke rol speelde.

Als je de mate van participatie van basisschoolleerlingen in de Yo! Opera productie *Water* van 2006 vergelijkt met die van *De Operaflat* in 2007 ontdek je een wereld van verschil. Hoewel de leerlingen volgens hun Juf Marieke Wienia toen een geweldige succeservaring beleefden, concludeerden de makers over hun eigen werk dat ze grote mogelijkheden met de kinderen hadden laten liggen. In *Water* speelden de leerlingen van De Rietendakschool nog vooral een figuratieve rol. In 2007 werden hun collega's van de Openbare Basisschool Overvecht in staat gesteld om als librettisten hun stempel op het eindresultaat te drukken. Daarbij maakte Yo! Opera gebruik van belangrijke lessen die hij leerde van de tussenliggende productie *Kuil* (2006). Voor dit monument voor uitgestorven diersoorten waren de kinderen wel actief betrokken bij het creatieve proces. Professionele kunstenaars transformeerden hun inbreng tot bruikbare onderdelen van een beeldende installatie en een opera.

De belangrijkste lessen die Yo! Opera uit *Kuil* meenam naar *De Operaflat* waren het belang van de betrokkenheid van de ouders, een sterk gevoel van eigenaarschap bij de leerlingen en een zorgvuldige pedagogische opzet van het schrijfproces. Het schrijfproces dat werd voorafgegaan door oefeningen die het fantasie- en improvisatievermogen bevorderen, werkte nu veel beter. De teksten van de kinderen inspireerden de jonge componisten en zangers van de Nederlandse conservatoria tot het maken van innovatieve opera's van één minuut. De betrokkenheid van de basisschoolleerlingen bij het compositie- en repetitieproces werd versterkt door: een rituele overhandiging van hun teksten aan de componisten en zangers tijdens een lunchpauze in de gymzaal, periodieke (video)verslagen op school, een openbare muzikale repetitie en de generale repetitie op school in het bijzijn van alle leerlingen.
Tijdens het officiële optreden zelf, op zaterdagmiddag 3 november, kwam een behoorlijk aantal leerlingen naar hun operaatjes kijken die uitgevoerd werden in de deuropeningen van 25 woningen in een flat aan de Faustdreef. Hoewel de opkomst van ouders tegenviel, overheerste een gevoel van trots en ook de wens om zelf op te treden. Datzelfde verlangen werd ook al tijdens een feedbacksessie gesignaleerd door de drama- en schrijfdocenten: veel kinderen bleken voetstoots aangenomen te hebben dat zij hun eigen libretto zouden gaan vertolken. Wellicht dat Yo! Opera met deze nadrukkelijke wens tot nog

and Laboratory has manifested itself as a self-critical, learning artist's organisation that carefully analyses its experiments and processes conclusions in follow-up projects. Yo! Opera feels very strongly about participation of the residents of the Ondiep, Overvecht and Kanaleneiland districts in the city of Utrecht. It seems that these operamakers have started on a path of increasingly close collaboration with pupils and residents, which is now irreversible. A collaboration that leads to more effective and honest forms of community art which will lead the children further into the artistic process. It is their assignment to equally guarantee the artistic level of the projects and the ethical and social quality of working with children.

Dr. Eugène van Erven (1955) has been researching theatre and social change since 1980. He is a senior lecturer/researcher at Utrecht University and author of *Radical People's Theatre* (Indiana University Press, 1988), *The Playful Revolution: Theatre and Liberation in Asia* (Indiana UP, 1992) and the book and film package *Community Theatre: Global Perspectives* (Routledge, 2001). He holds a Ph.D. from Vanderbilt University (USA), after which he worked in the theatre department of Victoria University in Wellington (New Zealand) before returning to Utrecht in 1988. He currently coordinates the research activities within the Community Art Lab of the Vrede van Utrecht (Treaty of Utrecht), a research and experimental production centre that stimulates increased understanding and sustained quality enhancement of community art.

intensere participatie verder kan experimenteren in een volgende editie van *De Operaflat*.

De afgelopen drie jaar manifesteerde Yo! Opera Festival en Werkplaats zich als een zelfkritische, lerende kunstenaarsorganisatie die zorgvuldig haar experimenten analyseert en conclusies verwerkt in vervolgprojecten. Yo! Opera heeft participatie van bewoners van Utrechtse wijken als Ondiep, Overvecht en Kanaleneiland hoog in het vaandel staan. Daarmee lijken deze operamakers een onomkeerbare weg ingeslagen te zijn van steeds nauwere artistieke samenwerking met scholieren en wijkbewoners. Een samenwerking die leidt tot steeds effectievere en meer integere vormen van *community art* en kinderen steeds verder zal meenemen in het artistieke proces. Het is hun opdracht om daarbij het artistieke niveau van de projecten evenzeer te waarborgen als de ethische en sociale kwaliteit van het werkproces met kinderen.

Met zijn onderzoek richt dr. Eugène van Erven (1955) zich sinds 1980 op theater en sociale verandering. Hij is universitair hoofddocent en onderzoeker aan de Universiteit Utrecht; hij publiceerde *Radical People's Theatre* (Indiana University Press, 1988), *The Playful Revolution: Theatre and Liberation in Asia* (Indiana UP, 1992) en het boek met film *Community Theatre: Global Perspectives* (Routledge, 2001). Van Erven promoveerde aan de Vanderbilt University (USA), werkte daarna aan de afdeling theater van Victoria University in Wellington (Nieuw Zeeland) en keerde in 1988 terug naar Utrecht. Momenteel coördineert hij de onderzoeksactiviteiten van het Community Art Lab van de Vrede van Utrecht dat het begrip voor *community art* wil bevorderen.

In Nieuwegein students of the Oosterlicht College and singers from the Nederlands Vocaal Laboratorium made an opera together: *Alive and Kicking*. It was a performance without a storyline, based on improvisations and performed on a historic shipyard. Gigantic machines and bench vices were used as percussion instruments. In the words of the teachers: "What we look for are ways for the students to express what they want to say, using percussion, voice and play, "The students improvised a lot. Not everyone has so much patience", "We are looking for their strength, and this can be very surprising".

ALIVE AND KICKING / NED. VOCAAL LABORATORIUM (foto: Anna van Kooij)

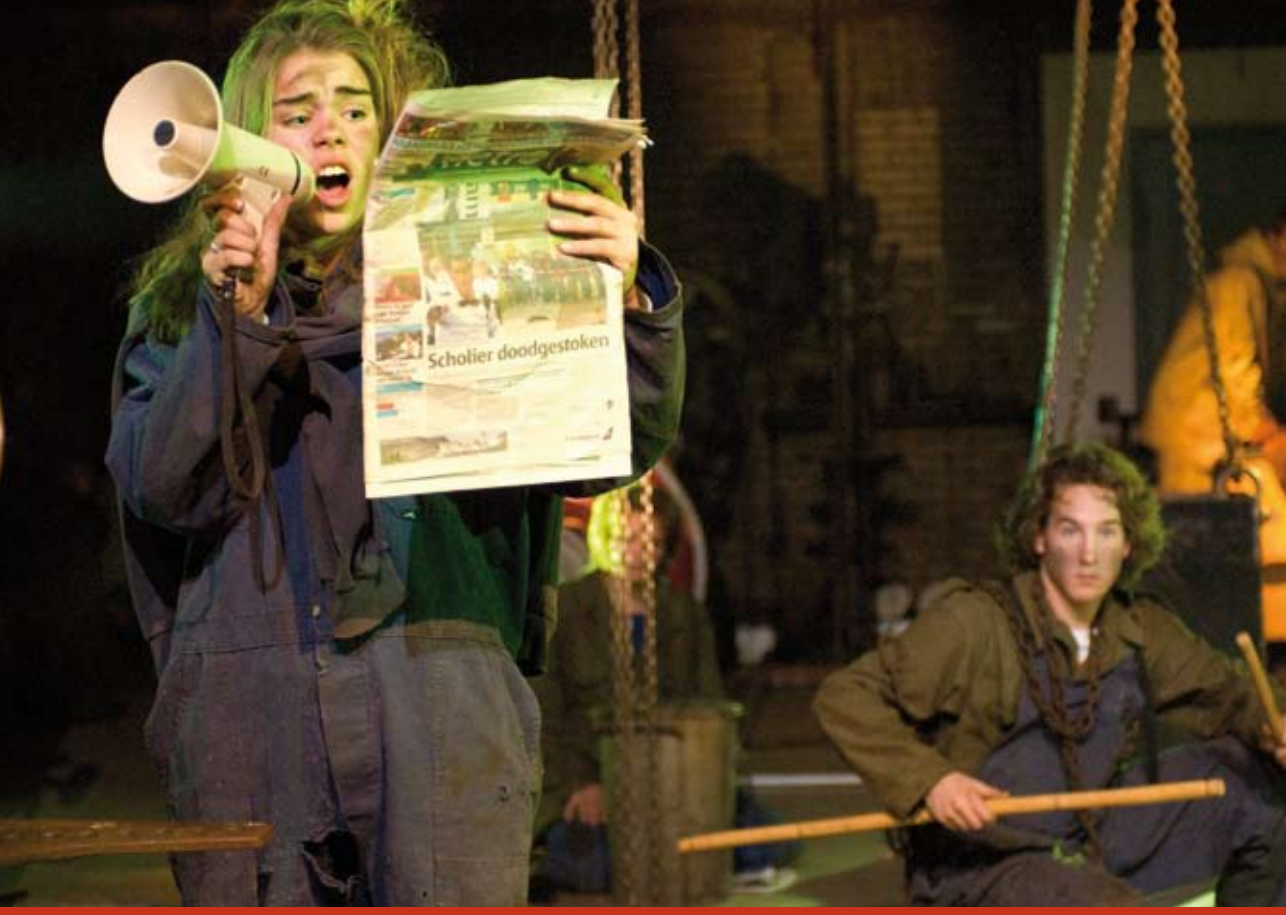

ALIVE AND KICKING / NED. VOCAAL LABORATORIUM (foto: Anna van Kooij)

In Nieuwegein maakten leerlingen van het Oosterlicht College samen met zangers van het Nederlands Vocaal Laboratorium een opera: *Alive and Kicking* werd een voorstelling zonder verhaallijn, gebaseerd op improvisaties en uitgevoerd op een historische scheepswerf. Gigantische machines en bankschroeven werden gebruikt als percussie-instrumenten. In de woorden van de cultuurcoördinator van het College: "Wat we vooral doen is kijken hoe de leerlingen datgene wat ze willen zeggen, kunnen vormgeven met slagwerk, stem en spel". "De leerlingen moeten heel veel improviseren en niet iedereen kan dat geduld opbrengen". "We zoeken hun kracht en dit kan héél verrassend zijn".

WILD DREAMS / GLYNDEBOURNE YOUTH OPERA GROUP (foto: Anna van Kooij)

Forty English youths from Glyndebourne Youth Opera had a superb experience in the district of Kanaleneiland, in realizing a walking performance together with students from the Delta College: “I love being terrified when performing. Singing the Spiritual in the bike shed – sense of community holding the whole thing afloat”, “I think this is what I want to do, collaborative theatre is fantastic. Wild dreams can be reality”.

Veertig Engelse jongeren van Glyndebourne Youth Opera beleefden een topervaring in de wijk Kanaleneiland, bij het realiseren van een wandelende voorstelling samen met scholieren van het Delta College: “I love being terrified when performing. Singing the Spiritual in the bike shed – sense of community holding the whole thing afloat”, “I think this is what I want to do, collaborative theatre is fantastic. Wild dreams can be reality”.

WILD DREAMS / GLYNDEBOURNE YOUTH OPERA GROUP (foto: Anna van Kooij)

Two years of collaborative work, composing for youth opera

Besides the occasional *Hänsel und Gretel*, the opera canon does not include much opera that is especially written for children. During the past seven years Yo! Opera has noticed a call for new contemporary youth opera repertoire among Europe's youth opera production companies. Therefore, the *Kloppend Hertz* composers' project was set up with the aim to facilitate the search of young composers for a new opera language that can be understood by young people and children. Over a period of two years, and in mixed artistic teams and contexts, Paul Oomen, Thomas Myrmel, Zbigniew Wolny and Matthias Konecny, tried their hand at creating new youth opera. Their work and the working process – which usually took place in community settings – was well documented.

For the *Kloppend Hertz* projects *Water* (March '06), *De Wereld Een Blokkendoos* (June '06), *Dotaznik* (June'06), *Kuil* (October '06) and *Just for one day* (April '07), Yo! Opera and the young composers looked for suitable themes and different possibilities of transforming contemporary stories into opera. Without being moralising, themes such as the issue of dirty/clean water, old/young people, child labour, cultural diversity and extinct species, were given an opera treatment. In various teams the composers carried out research on collective creative processes, improvisation, and working on location.

This research on music and theatre within *Kloppend Hertz* yielded all kinds of new insights, for the composers as well as for Yo! Opera. Insights about the position of the composer in opera, about intuition and subjectivity in the creative process and about different ways of offering children the opportunity of recognition, identification and participation. Presentations during similar festivals such as Oerol, Jong Vee and Springdance guaranteed a lively interaction with the other performing arts and artists. Questions which are new for youth opera are everyday practice for their counterparts in youth theatre. Vice versa, our way of working with collective creative processes raised questions among creative artists from other disciplines.

This year the series of projects was concluded with *Just for one day*, a laboratory project for three composers and choreographers, set up and presented in collaboration with Springdance Festival and KamerOpera Festival Zwolle. For *Just for one day* composers Paul Oomen, Thomas Myrmel and Zbigniew Wolny, were each teamed up with a choreographer (Nora Heillman, Inaari Salmivaara and André Gingras) and assigned to create short performances with each other. In a concise research and rehearsal period, they worked with opera singers and dancers on finding a common language between singing and dancing, of sound and movement. In April 2007, this resulted in three totally different views on how opera and dance can relate to each other.

During the course of *Kloppend Hertz* composers and other youth opera professionals that were involved, experienced a whole array of questions, excitement, problems and solutions, stretching from more abstract artistic points of view to down-to-earth logistics. The dual aim of carrying out artistic research and presenting the results to a live audience raised some complex issues. It meant engaging in both an internal dialogue, between opera makers about their roles in creating opera, and in an external dialogue with an audience reflecting on the resulting work. This was rewarding but also very hard at times.
The project also included a variation in role assignment. The composers and choreographers of *Just for one day* discovered for example that they

Twee jaar samenwerken aan het componeren van jeugdopera

Afgezien van incidenten als *Hänsel und Gretel*, kent de operacanon niet veel stukken die speciaal voor kinderen zijn geschreven. De afgelopen zeven jaar signaleerde Yo! Opera dat er vraag is naar nieuw eigentijds jeugdoperarepertoire bij Europese operahuizen. Het *Kloppend Hertz* componistentraject is opgezet met als doel samen met jonge componisten een zoektocht te ondernemen naar een nieuwe operataal voor kinderen en jong volwassenen. Gedurende een periode van twee jaar werkten Paul Oomen, Thomas Myrmel, Zbigniew Wolny en Matthias Konecny in verschillende artistieke teams en contexten aan nieuwe vormen van jeugdopera. Hun werk en het werkproces – dat meestal plaatsvond in een *community setting* - is goed gedocumenteerd.

Voor de *Kloppend Hertz* projecten *Water* (maart '06), *De Wereld Een Blokkendoos* (juni '06), *Dotaznik* (juni '06), *Kuil* (oktober '06) en *Just for one day* (april '07), zochten Yo! Opera en de jonge componisten naar geschikte thema's en verschillende mogelijkheden voor het transformeren van eigentijdse verhalen naar opera. Zonder moraliserend te zijn kregen thema's als vies/schoon water, oude/jonge mensen, kinderarbeid, culturele diversiteit en uitgestorven rassen, een operabehandeling. In verschillende teams deden de componisten onderzoek naar collectieve creatieve samenwerkingsverbanden, improvisatie en het werken op locatie.

Onderzoek naar muziek en theater binnen *Kloppend Hertz* bracht allerlei nieuwe inzichten voort. Niet alleen voor de componisten maar ook voor Yo! Opera. Inzichten over de positie van de componist in opera, over intuïtie en subjectiviteit in het creatieve proces en over verschillende manieren waarop kinderen de mogelijkheid wordt geboden tot herkenning, identificatie en participatie. Presentaties tijdens festivals als Oerol, Jong Vee en Springdance, stonden garant voor een levendige interactie met andere podiumkunsten en uitvoerders. Vraagstukken die nieuw zijn voor jeugdopera zijn dagelijkse praktijk in het jeugdtheater. Andersom werpt onze manier van werken in collectieve maakprocessen vragen op onder kunstenaars afkomstig uit andere disciplines.

In 2007 werd de serie projecten afgesloten met *Just for one day*, een werkplaatsproject voor drie componisten en choreografen, opgezet en gepresenteerd in samenwerking met Springdance Festival en KamerOpera Festival Zwolle. Voor *Just for one day* kregen de componisten Paul Oomen, Thomas Myrmel en Zbigniew Wolny elk een choreograaf toegewezen (Nora Heillman, Inaari Salmivaara en André Gingras) met de opdracht om samen korte presentaties te creëren. Tijdens een korte onderzoeks- en repetitieperiode zochten de drie koppels naar een gemeenschappelijke taal tussen zingen en dansen, geluid en beweging. Dit resulteerde in april 2007 in drie volkomen verschillende standpunten over hoe opera en dans zich tot elkaar kunnen verhouden.

In de loop van het *Kloppend Hertz*-traject stuitten componisten en andere jeugdopera professionals op een hele reeks van vragen, opwinding, problemen en oplossingen, die varieerden van meer abstracte, artistieke vraagstukken tot praktische logistieke problemen. Het tweeledige doel van *Kloppend Hertz* -artistiek onderzoek en de presentatie van de resultaten aan een live publiek- veroorzaakte een aantal complexe situaties. Het aangaan van zowel een interne dialoog, tussen operamakers over hun rol in het creëren van opera, als een externe dialoog met een publiek dat direct reflecteert op het resultaat, bleek erg lonend, maar soms ook ingewikkeld.
Het project bevatte ook een variatie in rolverdeling. De componisten en choreografen van *Just*

both have the same time and space to conquer. Visual artists learned about the physical aspects of sound and musicians discovered the composer in themselves, who decides – in a collective creative process - when difficult questions arise? And on what grounds? For the one composer this new and different process seemed to work while the other came to the conclusion that the traditional role of the composer is what suits him best.

The *Kloppend Hertz* composers played a prominent role in the development of a contextual creative process within the Yo! Opera Laboratory. And they did a remarkable job. The music they composed for the playful situations that Yo! Opera provided, surpassed these contexts easily. The fact that their role differed from the traditional composer (being the person who 'only' delivers the musical material), led to new ideas about their position and their work. Composing for a specific location asks for different skills than composing for a certain combination of voices and instruments. Working with amateurs and professionals simultaneously or in a cultural diverse context also demands other qualities than those learned in music colleges.

The composers concluded that Yo! Opera set out on a complex but very interesting path towards a contemporary youth opera that proved to be artistically rewarding, opened up new ideas for operatic experience and relates to children as both co-workers and audience. The complex ambition of *Kloppend Hertz* is best described in terms of the dual objective to increase community involvement and to continue working in an acceptable modern performance idiom. Maintaining the balance between these different objectives demonstrates – for the composers involved as well as for Yo! Opera – to be rather complex but utterly rewarding. It brought great experiences and the development of new ideas for future work.

For Yo! Opera, *Kloppend Hertz* was a milestone in helping to focus on the main issues of youth opera development. We found out that by bringing together newly composed opera, contemporary themes suited for children and a different approach to the setting of a specific opera production, we addressed important artistic and compositional issues. New issues regarding the performance and the performer's practice were raised. Context proved to be crucial in joining together music, theatre, text and other disciplines. Context was often the underlying strength of the performance and the key to children's appreciation and understanding of opera. In specific contextual theatre, the creators of Yo! Opera have a need for new competences. Authenticity, truthfulness, flexibility, vulnerability and the capacity of building a true reciprocal creative relationship with children are the terms on which we think opera singers can relate to children in collaborative working processes.

Especially when working together with children, it is the creative singer-performer who has the ability to cross the border between the culture of children and that of opera. As a result, the collective collaborations we engaged in with *Kloppend Hertz* will take a different turn. From 2008 onwards, Yo! Opera will focus on the role of the singer in youth opera as intermediary between art and audience. As Yo! Opera did for the composers in *Kloppend Hertz*, inspiring contexts will provide the situations in which these opera singers can flourish and bring youth opera to a new level.

for one day ontdekten bijvoorbeeld dat ze beiden dezelfde tijd en ruimte moesten veroveren. Beeldend kunstenaars leerden over de fysieke aspecten van geluid en musici ontdekten de componist in zichzelf. Maar: wie beslist – in een collectief creatief proces – wanneer zich lastige vraagstukken voordoen? En op welke gronden? Voor de ene componist bleek dit nieuwe proces wel te werken, terwijl de ander tot de conclusie kwam dat de traditionele rol van de componist hem toch beter ligt.

De componisten van *Kloppend Hertz* speelden een belangrijke rol in de ontwikkeling van een contextueel creatief proces binnen de Yo! Opera Werkplaats. Ze hebben uitstekend werk verricht. De muziek die ze componeerden voor de speelse situaties die Yo! Opera verschafte, overtrof deze contexten met gemak. Het feit dat hun rol verschilde van die van de traditionele componist (als zijnde de persoon die 'slechts' het muzikale materiaal levert), leidde tot nieuwe ideeën over hun positie en hun werk. Componeren voor een specifieke locatie vraagt om andere vaardigheden dan componeren voor een bepaalde combinatie van stemmen en instrumenten. Gelijktijdig werken met amateurs en professionals, of in een cultureel diverse context, vraagt om andere competenties dan die men op de conservatoria doceert.

De componisten concludeerden dat Yo! Opera een flinke stap voorwaarts had gezet op een ingewikkelde, maar zeer interessante weg richting een hedendaagse jeugdopera. Een weg die artistiek lonend bleek, nieuwe ideeën aan het licht bracht en kinderen actief wist te betrekken in het maakproces en tijdens voorstellingen. Het dubbele oogmerk van *Kloppend Hertz* om de betrokkenheid van een bepaalde *community* te bevorderen en tegelijkertijd te blijven werken in een acceptabel, modern uitvoeringsidioom, bleek een lastig te realiseren streven, zowel voor de betrokken componisten als voor Yo! Opera. Het bracht de componisten én Yo! Opera echter geweldige ervaringen en nieuwe ideeën voor toekomstig werk.
Voor Yo! Opera was *Kloppend Hertz* een mijlpaal bij het focussen op de belangrijkste kwesties in de ontwikkeling van jeugdopera. Door het samenbrengen van nieuw repertoire met hedendaagse thema's die geschikt zijn voor kinderen en een andere benadering van de speellocatie, ontdekten we dat belangrijke artistieke uitgangspunten onder druk kwamen te staan. Nieuwe kwesties doemden op. De context bleek cruciaal te zijn bij het samenbrengen van muziek, theater, tekst en andere disciplines. De context vormde vaak het verbindende element van een voorstelling en de sleutel tot de waardering en het begrip van kinderen voor opera. In specifiek contextueel theater hebben de makers van Yo! Opera behoefte aan nieuwe vaardigheden. Authenticiteit, oprechtheid, flexibiliteit, kwetsbaarheid en de capaciteit om een werkelijk wederkerige creatieve relatie op te bouwen met kinderen, zijn volgens ons de voorwaarden voor samenwerking tussen operazangers en kinderen in gezamenlijke werkprocessen.

Vooral bij het werken met kinderen, is het de creatieve zanger-uitvoerder die de grens kan overschrijden tussen de cultuur van kinderen en die van opera. Als gevolg hiervan zullen de collectieve samenwerkingen die we aangingen met *Kloppend Hertz* een andere richting op gaan. Vanaf 2008 zal Yo! Opera zich richten op de rol van de zanger in jeugdopera als intermediair tussen het kunstwerk en het publiek. Zoals Yo! Opera deed bij componisten in *Kloppend Hertz*, zullen inspirerende contexten de situaties bepalen waarin operazangers kunnen opbloeien en jeugdopera op een hoger niveau brengen.

Artistic supervisory committee

The *Kloppend Hertz* project was supervised by Geert van Boxtel (research and development Yo! Opera) and Anthony Heidweiller (artistic director Yo! Opera). The project was monitored by Klaus Bertisch (De Nederlandse Opera), Martijn Padding (composer, Koninklijk Conservatorium Den Haag), Wim Henderickx (composer, Conservatorium van Amsterdam and Koninklijk Vlaams Conservatorium Antwerpen), and Andreas Altenhof (Neuköllner Oper). With many thanks to Marijke Hoogenboom, Nirav Christophe, Eugène van Erven and of course the *Kloppend Hertz* composers for providing inspiration and insight.

Artistieke begeleiding

Het *Kloppend Hertz* project stond onder leiding van Geert van Boxtel (onderzoek en ontwikkeling Yo! Opera) en Anthony Heidweiller (artistiek leider Yo! Opera). Het project werd inhoudelijk gevolgd door Klaus Bertisch (De Nederlandse Opera), Martijn Padding (componist, Koninklijk Conservatorium Den Haag), Wim Henderickx (componist, Conservatorium van Amsterdam en Koninklijk Vlaams Conservatorium Antwerpen) en Andreas Altenhof (Neuköllner Oper). Veel dank gaat uit naar Marijke Hoogenboom, Nirav Christophe, Eugène van Erven en natuurlijk de componisten van *Kloppend Hertz*.

Just like one can translate the words of the world into literature, in the same way one can translate sounds into opera. For the new media project *De Zingende Stad* the children of the Rietendakschool in the district of Ondiep vocally mapped their journey from home to school.

DE ZINGENDE STAD (foto: Anna van Kooij)

DE ZINGENDE STAD (foto: Anna van Kooij)

Zoals je de woorden van de wereld om je heen kunt omzetten in literatuur, zo vallen de geluiden te vertalen naar opera. Voor het nieuwe mediaproject *De Zingende Stad* brachten kinderen van de Rietendakschool uit de wijk Ondiep de weg van school naar huis vocaal in kaart.

EXPERT MEETING (foto: Anna van Kooij)

Specialists in the field of music education from both the Netherlands and abroad took part in a workshop *creative development* by Steve Moffit, creative director of Creative Partnerships London South-East. On the remarkable location of a sewage plant ideas were developed to realize a multidisciplinary project in collaboration with children in this place.

Specialisten op het gebied van muziekeducatie uit binnen- en buitenland namen deel aan een workshop *creative development* van Steve Moffit, creative director van Creative Partnerships London South-East. Op de bijzondere locatie van een rioolwaterzuiveringsinstallatie ontwikkelden zij onder zijn inspirerende leiding ideeën om met kinderen een multidisciplinair project op deze plek te realiseren.

EXPERT MEETING / STEVE MOFFIT (foto: Anna van Kooij)

Opera for and by young people

The combination opera and youths is not a very obvious one. With Muziektheater Transparant, Nederlands Vocaal Laboratorium and Glyndebourne Opera as most important partners in crime, Yo! Opera Festival however programmed performances for this target group from the very beginning. In fact it appears that the youths themselves are the best promoters for opera.

In 2005 English youths from Glyndebourne Youth Opera, played Händels *Acis and Galathea* on location in a greenhouse in Bunnik. This year the company was guest at the local Delta College, a vmbo[2] school in Utrecht area of Kanaleneiland. The audience went on a vocal walk through the area, with as final destination the school's gym. Under the name *Wild Dreams*, every corner was filled with voices, from Albanian folk songs to the refugee's choir from Verdi's *Macbeth*. Students from the Delta College were involved in everything that was needed to make the performance possible: set design, security, audience guides, documentation and catering. After the show, they and their English guests treated the audience to tea and sweets.

As part of audience research, Research Bureau Letty Ranshuysen talked with two groups of youths about their experiences during the festival and asked them whether the experience of the festival had changed their opinion about opera. One group was formed by students of the Delta College who were involved in *Wild Dreams*. The other group was made up of 'adventurous teenagers' from havo and vwo schools[3] who are interested in performing arts.[4] Both the participating vmbo students and the adventurous teenagers who went to see *Wild Dreams* were very enthusiastic about the performance. Both groups praised the variation in locations and atmospheres: there was something catchy in it for all of them. The young age of the performers compelled respect. Because of the beautiful harmonies, the clear subject matter and the other activities (a photo exhibition and the aftershow with snacks) the performance appealed to both experienced and inexperienced young visitors. The performance connected with both socials needs (relaxation and entertainment) and emotional (recognition and emotion) and spiritual needs (inspiration and emotion).[5]
One condition for the positive experience of the vmbo students was that they were actively involved in the realization of the performance. In this case practically and supportive, but it could also have been as the author of a libretto or as a singer. Crucial for a favourable representation was the fact that there were sufficient possibilities for informal contacts between the vmbo students and the performers (composers, director, performance leaders, and particularly the singers). That resulted in interesting and pleasant meetings between the two worlds, especially because it took place on the basis of equality. It was not assumed that there was one dominant, superior culture, but instead there was this harmony. By looking at the strength of people and their creativity with an open mind, a new collectivism can be realized.
The English youths also regarded the project as something of a wonderful experience. In 2005 they played in the pastoral setting of a nursery, this time they were guests at a school

2. Vmbo is pre-vocational secondary education
3. Havo is senior secondary education, and vwo pre-university education
4. See: Letty Ranshuysen *Yo! Opera 2007: ervaringen en beeldvorming van uiteenlopende tieners*
5. On the basis of previous research, Research Bureau Letty Ranshuysen developed a model in which, besides cognitive needs these three needs are distinguished

WILD DREAMS

Opera voor en door jongeren

De combinatie opera en jongeren is niet de meest voor de hand liggende. Met Muziektheater Transparant, Nederlands Vocaal Laboratorium en Glyndebourne Opera als belangrijkste *partners in crime* programmeert het Yo! Opera Festival vanaf het begin van zijn bestaan toch voorstellingen voor deze doelgroep. Daarbij blijkt dat jongeren zelf de beste promotors zijn voor opera.

In 2005 speelden Engelse jongeren van Glyndebourne Youth Opera Händels *Acis en Galathea* op locatie in een plantenkas in Bunnik. Dit jaar was het gezelschap te gast op het Delta College, een vmbo-school in de Utrechtse wijk Kanaleneiland. Het publiek ging op een vocale wandeling door de wijk, met als eindpunt de gymzaal van de school. Onder de noemer *Wild Dreams*, werd iedere plek gevuld met stemmen, van Albanese volksliederen tot het vluchtelingenkoor uit *Macbeth* van Verdi. Leerlingen van het Delta College waren als gastheer betrokken bij alles wat nodig was om de voorstelling mogelijk te maken: decorbouw, veiligheid, publieksbegeleiding, documentatie en catering. Na de voorstellingen onthaalden ze samen met de Engelsen het publiek met thee en zoete hapjes.

Onderzoeksbureau Letty Ranshuysen sprak in het kader van zijn publieksonderzoek voor Yo! Opera met twee groepen jongeren over hun ervaringen tijdens het festival en stelde hen de vraag of de beleving van het festival hun mening over opera had veranderd. De ene groep werd gevormd door leerlingen van het Delta College die betrokken waren bij *Wild Dreams*. De andere groep bestond uit 'avontuurlijke tieners' die een havo- of vwo-opleiding volgen en geïnteresseerd zijn in podiumkunsten.[1] Zowel de participerende vmbo-ers als de avontuurlijke tieners die *Wild Dreams* bijwoonden waren zeer goed te spreken over de voorstelling. Bij beide groepen jongeren viel de afwisseling in locaties en sferen in goede aarde: er was voor iedere tiener wel een pakkende scène. De jonge leeftijd van de uitvoerenden dwong respect af. De prachtige samenzang, de heldere thematiek en de randactiviteiten (een foto-expositie en de nazit met lekkere hapjes) maakten dat de voorstelling zowel ervaren als onervaren jonge bezoekers aansprak. De voorstelling sloot aan op sociale behoeften (ontspanning en vermaak) en op emotionele (herkenning en ontroering) en spirituele behoeften (inspiratie en ontroering).[2] Voorwaarde voor de positieve ervaring van de vmbo-leerlingen was dat ze actief bij de totstandkoming van de voorstelling waren betrokken. Dat was in dit geval vooral praktisch en ondersteunend, maar dat had ook als auteur van een libretto of als zanger kunnen zijn. Cruciaal voor een gunstige beeldvorming was dat er veel ruimte was voor informele contacten tussen de vmbo-leerlingen en de uitvoerenden (componist, regisseur, voorstellingsleiders en vooral de zangers). Dat leverde interessante en plezierige ontmoetingen op tussen twee werelden, zeker omdat de ontmoetingen op basis van gelijkheid plaatsvonden. Er werd niet uitgegaan van één dominante, superieure cultuur maar van meerstemmigheid. Door een open kijk op de kracht van mensen en hun creativiteit kan een nieuwe gemeenschappelijkheid gerealiseerd worden.[3] Ook voor de Engelse jongeren was het project

1. Zie: Letty Ranshuysen *Yo! Opera 2007: ervaringen en beeldvorming van uiteenlopende tieners*
2. Op basis van eerder onderzoek ontwikkelde Onderzoeksbureau Letty Ranshuysen een model waarin, naast cognitieve behoeften deze drie behoeften worden onderscheiden
3. Het begrip 'meerstemmigheid' is ontleend aan Rik Pinxtens en Sandra Trienekens, zie: Trienekens, S. (2006) *Kunst en sociaal engagement: een analyse van de relatie tussen kunst, de wijk en de gemeenschap. Cultuur + Educatie 17*. Utrecht: Cultuurnetwerk

with students of ethnic minority groups in an underdeveloped district. In only a few days time, friendship and respect arose between the English and Dutch teenagers. The Glyndebourne youngsters experienced the entire project as something of an informative step outside their own secure, white world:
"Best thing: the whole experience of Delta College and performing outside and working so well with the Delta students."
"Forging a universal connection with people you thought you couldn't and feeling wholly inspired.… I am too polite when it comes to boundaries"
"People are very talented and everyone has the possibility to be successful in what they try."
"I love being terrified when performing. Singing the *Spiritual* in the bike shed – sense of community holding the whole thing afloat."
"It was unusual, inventive, made you see different view on things." [sic]
"Abstract can be good." [sic]
"I think this is what I want to do; collaborative theatre is fantastic. Wild dreams can be reality."

In her research report, Letty Ranshuysen stated that with these kinds of participation projects it is important that the students really see themselves as co-producers and are recognized as such. Explicitly communicating their supporting role to the outside world is of great importance to their self-esteem. Because not only the experience itself (taking on responsibilities and a successful collaboration) creates empowerment, but also the recognition of the importance of the contribution.
Being part of a performance stimulates a more positive attitude towards opera. Teenagers feel less left out and are more open to what this form of art brings them. The involvement of teenagers and the mentioning of their contribution also has a great promotional surplus value: it really appeals to other kids. They were better able to identify with what was going on on stage and it even appears that teenagers with more experience in the field of performing arts have a need for that.

The 'adventurous teenagers' that visited the various Yo! Opera performances, indicated that they are of the opinion that opera is still something for adults, but they did adjust their opinion after they had visited a show. Age became less important than musical preference:
"If you like opera, it can be for any age group."
"I just think: opera is something you have to like and if you don't like it, you're not going to like it."

One of the girls states emphatically that opera perhaps could be something for her. The image of a fat, screaming lady has been given up, now the panel members often think of "a sort of musical" or the telling of a story. Singing in an opera is appreciated more now as something 'beautiful'. Other new associations are "full of passion" and "a bit weird". Although not everyone had a positive performance experience,[6] they did have appreciation for the innovative concept that the Yo! Opera Festival brings and they regard the performances as interesting experiments, that even are allowed to fail at times. Especially when young people are involved. Because then they are part of the experiment and not the ones who have to undergo the experiment.

As yet, attracting a crowd through participating vmbo students, seems not very effective. The disinterest for opera with their families and friends is so great that even free tickets did not do the trick. A collaboration project with vmbo students is not a marketing tool, at least not with regard to their own circle of family and friends.

6. The panel members not only visited *Wild Dreams*, but also the shows *Alles Liebe* by Muziektheater Transparant and *Jimmy* by the Wervelwind Ensemble

een bijzondere ervaring. In 2005 speelden ze in de pastorale setting van een tuindersbedrijf, nu waren ze te gast op een school met allochtone leerlingen in een achterstandswijk. Tussen de Engelse en Utrechtse jongeren groeide in een paar dagen tijd een band van vriendschap en respect. De jongeren van Glyndebourne ervaarden het als een leerzame stap buiten hun eigen beschermde, witte wereldje:
"Best thing: the whole experience of Delta College and performing outside and working so well with the Delta students."
"Forging a universal connection with people you thought you couldn't and feeling wholly inspired.… I am too polite when it comes to boundaries"
"People are very talented and everyone has the possibility to be successful in what they try."
"I love being terrified when performing. Singing the *Spiritual* in the bike shed – sense of community holding the whole thing afloat."
"It was unusual, inventive, made you see different view on things." [sic]
"Abstract can be good." [sic]
"I think this is what I want to do; collaborative theatre is fantastic. Wild dreams can be reality."

In haar onderzoeksverslag constateert Letty Ranshuysen dat het bij dit soort participatieprojecten belangrijk is dat de leerlingen zich ook echt coproducent voelen en daarvoor erkenning krijgen. Hun dragende rol uitdrukkelijk naar buiten toe communiceren is van groot belang voor hun eigenwaarde. Want niet alleen de ervaring zelf (het op zich nemen van verantwoordelijkheden en een succesvolle samenwerking) zorgt voor *empowerment*, maar ook de bevestiging van het belang van de bijdrage.
Deel uitmaken van een voorstelling stimuleert een positievere houding ten opzichte van opera. Tieners voelen zich minder buitengesloten en kunnen openstaan voor wat deze kunstdiscipline brengt. De betrokkenheid van tieners en het benoemen van hun bijdrage heeft ook een grote promotionele meerwaarde: het spreekt andere tieners enorm aan. Ze konden zich beter identificeren met wat zich op het podium afspeelde en daar bleken zelfs de tieners met meer ervaring in de podiumkunsten behoefte aan te hebben.

De 'avontuurlijke tieners' die diverse Yo! Operavoorstellingen bezochten, gaven aan dat ze opera nog steeds vooral iets voor volwassenen vinden, maar stelden hun oordeel naar aanleiding van hun bezoek wel bij. Zo werd leeftijd minder belangrijk dan muzikale voorkeur:
"Als je van opera houdt, kan het voor elke leeftijdsgroep zijn."
"Ik denk gewoon: opera daar moet je van houden en als je er niet van houdt, dan kan je er ook niet van gaan houden."

Eén van de meiden geeft nadrukkelijk aan dat opera wellicht toch iets voor haar kan zijn. Het beeld van een gillende dikke dame is losgelaten, de panelleden denken nu vaker aan "een soort musical" of het vertellen van een verhaal. Het gezang in een opera wordt vaker met 'mooi' gewaardeerd. Andere nieuwe associaties zijn "passievol" en "een beetje maf". Hoewel niet iedereen een positieve voorstellingservaring heeft gehad,[5] hebben ze wel waardering voor het vernieuwende concept dat het Yo! Opera Festival brengt en beschouwen ze de voorstellingen als interessante experimenten, die best wel eens mogen mislukken. Zeker als er jongeren bij betrokken zijn. Dan zijn ze immers onderdeel van het experiment en wordt er niet over hun hoofden heen van alles uitgeprobeerd.

Publiek werven via aan een voorstelling deelnemende vmbo-leerlingen, blijkt vooralsnog weinig

5. De panelleden bezochten behalve *Wild Dreams*, de voorstellingen *Alles Liebe* van Muziektheater Transparant en *Jimmy* van het Wervelwind Ensemble

Their social reality is too complicated. We did however see that teenagers from other, more cultural active backgrounds, could be won over for the Yo! Opera Festival. With regard to vmbo students the focal point is that the participating students were offered a probing and beautiful confrontation with opera.

Yo! Opera and Delta College will continue their collaboration in 2008 and 2009. During the course of this trajectory, vmbo students will, together with professional operamakers, make an opera about a subject that is very close to their hearts: their very own future perspective. For the audience campaign of this performance and for the anniversary festival in 2009 we will gratefully make use of the research carried out by Letty Ranshuysen and of all tips and comments by the young people whom we have spoken to.

The report *Yo! Opera 2007: ervaringen en beeldvorming van uiteenlopende tieners* (and the summary of the audience research) can be downloaded from www.yo-opera.nl or www.lettyranshuysen.nl

effectief. De desinteresse voor opera bij hun familie en vrienden is dermate hoog, dat vrijkaartjes niet werkten. Een samenwerkingsproject met vmbo-ers is geen marketinginstrument, in elk geval niet ten aanzien van de eigen achterban van die leerlingen. Daarvoor is hun sociale werkelijkheid te complex. Wel zagen we dat hiermee tieners uit andere, meer cultureel actieve milieus voor het Yo! Opera Festival gewonnen kunnen worden. Ten aanzien van de vmbo-ers staat centraal dat de participerende leerlingen een indringende en mooie confrontatie met opera is geboden.

Yo! Opera en het Delta College vervolgen hun samenwerking in 2008 en 2009. In de loop van dit traject gaan de vmbo-leerlingen zelf, samen met professionele operamakers, een opera maken over een onderwerp dat hen na aan het hart ligt: hun eigen toekomstperspectief. Voor de publiekscampagne van deze voorstelling en van het jubileumfestival in 2009 zal dankbaar gebruik worden gemaakt van het onderzoek van Letty Ranshuysen en van de tips van alle jongeren met wie is gesproken.

Het rapport *Yo! Opera 2007: ervaringen en beeldvorming van uiteenlopende tieners* (en de samenvatting van het gehele door Onderzoeksbureau Letty Ranshuysen uitgevoerde publieksonderzoek) is te downloaden van www.yo-opera.nl of www.lettyranshuysen.nl

DE OPERAFLAT (foto: Anna van Kooij)

Investing now in the relation with schools of art means that in a few years time, there will be a generation of musicians leaving the colleges that has come to regard youth opera as a serious form of art. Vocalists for whom, besides their performing practice, creativity and authorship are obvious parts of their trade.

Working together with children from the neighbourhood of Overvecht on *De Operaflat* was a unique experience for the 25 students composition and the 40 vocal arts students of nine Dutch music colleges.

Nú investeren in de relatie met het kunstvakonderwijs betekent dat er over een aantal jaren een generatie musici van het conservatorium komt die jeugdopera als een serieuze tak van sport heeft leren kennen. Zangers voor wie, naast hun uitvoerende praktijk, creativiteit en auteurschap een vanzelfsprekend onderdelen van hun vakmanschap zijn.

Samenwerken met kinderen uit de wijk Overvecht aan *De Operaflat* was een unieke praktijkervaring voor 25 studenten compositie en 40 studenten zang van negen Nederlandse conservatoria.

DE OPERAFLAT (foto: Debora Patty)

YO! OPERA FESTIVAL 2007

voorstellingen / performances

Ensemble Ziggurat - *Babylon* (NL)
compositie/libretto Theo Loevendie
regie Javier Lopez Piñon **licht** Alex Brok
kostuums Sophie Ketting

Glyndebourne Youth Opera Group - *Wild Dreams* (UK)
muzikale leiding Jonathan Gill en Oonagh Barry
regie Clare Whistler **scenografie** Victoria Rance
Glyndebourne Education Amy Bere en Sarah Cant **workshops** Aysel Alkan, Titia Bouwmeester, Anthony Heidweiller, Nurcan Kaja , Noor van Mierlo, Cathelijne Roos, Claar Schouwenaar en Niels Vermeulen **coproductie met** Yo! Opera i.s.m. Delta College locatie Europalaan

Muziektheater Transparant - *Alles Liebe* (B)
muzikale leiding Jan Van Outryve **regie** Ruud Gielens **choreografie** Jo-An Lauweart
coach zangers Avala Sicron **coach orkest** Thomas Baeté **coproductie met** deSingel, Antwerpen, i.s.m. het Koninklijk conservatorium Antwerpen

Muziektheater Transparant - *Het meisje de jongen de rivier* (B)
compositie Jan Van Outryve **tekst en beeld** Paul Verrept **regie/decor** Wouter Van Looy **choreografie** Nicoletta Branchini **soundscape** Michel Vanderhaeghen **kostuums** Machteld Van de Perre **coproductie met** Teatro di Piazza o d'Occasione, Prato, Italië

Nederlands Vocaal Laboratorium - *Alive and Kicking* (NL)
muzikale leiding Arnold Marinissen en Romain Bischoff **regie** Bärbel Kühn **in samenwerking met** Oosterlicht College, Nieuwegein

***Sobchek* (NL)**
van/door Jurgen van Harskamp, Niels Vermeulen, Abel Splinter en Zevin October

Stemlichaam - *Antropological Body* (NL)
van/door Tian Rotteveel

***La Voix Humaine* (NL)**
compositie Poulenc **van /door** Esther de Vos, Steven Faber, Ellenoor Bakker en Danne Bakker

Walpurgis, *Stom Paard* (B)
compositie Alexander Knaifel **tekst** Vadim Levin **regie/Nederlandse vertaling** Judith Vindevogel **scenografie/licht/geluid** Stef Depover **kostuums** Myriam Van Gught

Wervelwind Ensemble - *Jimmy* (NL)
compositie Edward Top **libretto** Edward van de Vendel **regie** Marcel Sijm

Wiener Taschenoper - *Het Dappere Snijdertje* (AU)
compositie/muzikale leiding Wolfgang Mitterer **libretto/dramaturgie** Helga Utz **regie** Jewgenij Sitochin **decor/kostuums** Malye Lippmann **licht** Reinhard Traub

Xynix Opera - *Tantes* (NL)
compositie Fons Merkies **libretto** Jurrian van Dongen **regie** Joke Hoolboom **choreografie** Annabelle Lopez Ochoa **arrangementen** Erik van der Wurff **geluidsontwerp** Piet Nieuwint **decor** Douwe Hibma

De Zingende Harp - *Pierlala* (NL)
compositie Dussek, Händel, Mendelssohn, Nasopoulou en Röntgen **tekstbewerking** Caroline Erkelens **regie** Elsina Jansen **vormgeving** Anne Nydam-Koene

YO! OPERA WERKPLAATS 2007

projecten / projects

Ik zing alleen voor jou - familieconcert
concept Sven Jense, Anthony Heidweiller en Nienke Martinus **regie** Sven Jense **liedtekst** Ruben van Gogh **arrangementen** Marcel Baars **film/montage** Ralf Verbeek **presentatie** Elvan Akyldix **coproductie met** Culturele Zondagen en Stadsschouwburg Utrecht

Just for one day
I componist Thomas Myrmel **choreograaf** Inari Salmivaara
II componist Paul Oomen **choreograaf** Nora Heilmann
III componist Zbigniew Wolny **choreograaf** André Gingras
coaching Geert van Boxtel, Simon Dove en Anthony Heidweiller **coproductie met** Springdance en KamerOpera Festival Zwolle

De Operaflat
De stoere Ash *Avinash* en Antonio Ballestín
De maffiabaas *Djani* en Marianne 't Hof
De woedende kassière *Elif* en Eric Sutherland
De stoere sneeuwpop *Ferhan* en Xander Driessen
Mr. Bean en Mr. Bean *Hakim* en Tanaquil Schuttel
Nienke *Hatice* en Marija Olijnyk
Het boze supermodel *Hayet* en Claudia Rumondor
De deftige zakenvrouw *Ikram* en Arend Gerds
De stiekeme buschauffeur *Ikram* en Jord Horman
De sippe juf *Kaoutar* en Suzanne IJpma
De blije neef *Marwan* en Lucas Wiegerink
Prinses Daniëlle *Michelle* en Stefan de Hoogt
De verliefde kappers *Mirjam* en Kees van der Meer
De directeur van een snoepbedrijf *Mohammed* en Albert-John Vervorst
De blije papa *Mustafa* en Stijn Berkouwer
De blije Roodkapje en de wolf *Nora* en Cathaline Meloen
De gelukkige werknemer *Oussama* en Jan Maihorn
De stoere conciërge *Siham* en Maurice van Loon
De verliefde Mara *Soumaya* en Jos Martens
De verliefde mama en papa *Vinz* en Hans Tolhuis
De eenzame ontwerpster *Yasmine* en Anne Kröhling
De waarzegster *Yasmine* en Evert van Merode
De koningin *Youssra* en Lucas Wiegerink
De verdrietige miljonair *Youssra* en Rodrigo Faina
De verliefde Assepoester en de prins *Zeineb* en Ofir Klemperer

concept Anthony Heidweiller en Debora Patty **regie** Daphne de Bruin, Caspar Nieuwenhuis, Peggy Olislaegers en Giselle Vegter **vocaal signaal** Fort van de Verbeelding **muzikale begeleiding** Bob Zimmerman **workshops** Luc Boyer, Hans Man in 't Veld en Niels Vermeulen **educatie** Maaike Kempers, Gijsje Kooter en Ingrid van Leeuwen

De Zingende Stad
concept Anthony Heidweiller, Henk van Engelen en Kim Vogels **onderzoek** Geert van Boxtel, Henk van Engelen, Anthony Heidweiller, Waag Society en leerlingen van de Rietendakschool **educatie** Allerd van Bremen **in samenwerking met** de Rietendakschool Utrecht en Waag Society

YO! OPERA 2007

cijfers / numbers

activiteiten / activities

	voorstellingen	werkplaats	educatie	professionals	totaal
Utrecht	53	4	44	24	125
Nederland	10	6		15	31
buitenland				6	6
www.dezingendestad.nl		1			1
totaal	63	11	44	45	163

bezoekers / visitors

	voorstellingen	werkplaats	educatie	professionals	totaal
Utrecht	3.777	800	1.902	942	7.421
Nederland	524	300		221	1.045
buitenland				164	164
www.dezingendestad.nl		750			750
totaal	4.301	1.850	1.902	1.327	9.380

JUST FOR ONE DAY (foto: Anna van Kooij)

COLOFON

Yo! Opera 2007

Artistiek leider Anthony Heidweiller
Producent Saskia van de Ree
Onderzoek & ontwikkeling Geert van Boxtel
Productie Gwen Buijs, Nienke Martinus, Debora Patty, Claar Schouwenaar, Kim Vogels met Lisa Bosma, Priscilla Talle (stagiairs)
Publiciteit Evelyne Levêke, Suzanne Stuifbergen, Lieke Timmermans, Marissa van der Valk, Mariska de Wit
Educatie Debora Patty, Marissa van der Valk
Expert meeting Geert van Boxtel met Monique de Goeij, Caspar van der Lecq, Klaartje Wierbos, Siera Wiersma (stagiairs)
Kantoor Rob Berns, Kim Vogels
Coördinatie techniek Richard Bron
Grafisch ontwerp Herman van Bostelen
Website Hogeschool Utrecht, projectbureau Nieuwe Dingen Doen
Webmaster Iwan Szomoru

Met hartelijke dank aan alle vrijwilligers!

Jaarverslag

Teksten Geert van Boxtel, Eugène van Erven, Saskia van de Ree
Redactie Gwen Buijs, Dani Cuypers, Saskia van de Ree
Vertaling Gabriëlla van Karsbergen
Ontwerp Herman van Bostelen
Fotografie Koen Broos, Ben van Duin, Anna van Kooij, Debora Patty, Andreas Peeters, Herman Sorgeloos, Reinhard Werner

Bestuur

André Bakker, Anetta de Jong, Truze Lodder, Els Maas, Jos Schillings

Samenwerkingspartners

Community Arts Lab / Vrede van Utrecht, Culturele Zondagen, Delta College locatie Europalaan, Glyndebourne Opera Education Department , Hogeschool voor de Kunsten Utrecht (faculteit Kunst en Economie, faculteit Theater), KamerOpera Festival Zwolle, Kosmopolis Utrecht, Lectoraat Life Long Learning in Music, Openbare Basisschool Overvecht, Openbare Basisschool De Rietendakschool, Springdance, Stadsschouwburg Utrecht, Theater Kikker, Waag Society

Yo! Opera ontvangt structurele subsidie van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de Gemeente Utrecht en De Provincie Utrecht

Overige bijdragen Actieplan Cultuurbereik, Fonds voor Amateurkunst en Podiumkunsten, Fonds voor Podiumprogrammering en Marketing, JVR Audiovisual , Kosmopolis Utrecht, Mondriaan Stichting, Netwerk CS, Prins Bernhard Cultuurfonds, Société Gavigniès, Stichting Doen, Vrede van Utrecht, VSB fonds en Wijkbureau Overvecht.

contact

Postbus 1327 · 3500 BH Utrecht
Bezoekadres: Biltstraat 166
t 00 31 (0)30 243 64 19 · info@yo-opera.nl
www.yo-opera.nl

Foto achterkant *Stom paard* / Walpurgis (foto Koen Broos)

ONDERWIJS CULTUUR WETENSCHAP
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
FONDS
amateurkunst
podiumkunsten
Prins Bernhard Cultuurfonds geeft cultuur de kans
provincie :: Utrecht
STICHTING DOEN
BANKGIRO LOTERIJ
Fonds voor Podium-Programmering & Marketing
vrede van utrecht
cultuur over grenzen
Mondriaan Stichting
(Mondriaan Foundation)
network cs
kosmopolis utrecht
Gemeente Utrecht
JVR audiovisual
VSBfonds
èsG société Gavigniès

WILD DREAMS / GLYNDEBOURNE YOUTH OPERA GROUP (foto: Anna van Kooij)

For quite some time, youth opera was mainly attributed an educational role. Nowadays, more people are convinced of other manners in which the genre can manifest itself as a vital form of art. In our attempts to bridge the gap between opera and the time in which we live, we have shifted the attention from a conceptual creation process to a more contextual approach in which environmental factors, target groups, co-workers and themes are just as important as artistic contents. This approach produces an original form and sound language with which Yo! Opera makes a contribution to the development of new ways of thinking about the role of art and artists in this day and age.

Jeugdopera werd lang vooral een educatieve functie toegedicht. Inmiddels raakt een steeds groter deel van het veld overtuigd van andere manieren waarop het genre zich als vitale kunstvorm kan manifesteren. In onze pogingen de kloof tussen opera en de tijd waarin we leven te overbruggen, hebben we de aandacht verlegd van een conceptueel maakproces naar een meer contextuele benadering. Hierin zijn omgevingsfactoren, doelgroep, medewerkers en thematiek van even groot belang als artistieke inhoud. Deze benadering levert een originele vorm- en klanktaal op waarmee Yo! Opera een bijdrage levert aan het denken over de rol van kunst en kunstenaars in deze tijd.

DE ZINGENDE STAD (foto: Anna van Kooij)

De Operaflat, a documentary on DVD by Robin Vogel

De Operaflat is een dvd-documentaire van Robin Vogel - met extra informatie over het werkproces en een fragment uit het Jeugdjournaal

WWW.YO-OPERA.NL